

mgr inż. Małgorzata Górka
prof. dr hab. inż. Maria Ruda

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie
Zakład Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich

Innowacje w gospodarstwach rolniczych województwa podkarpackiego

WSTĘP

Innowacje w gospodarstwach rolnych są wymogiem współczesnego rynku. Działalność innowacyjna jest niezwykle ważna przy modernizacji polskiego rolnictwa, wiąże się z wprowadzaniem zmian, upowszechnianiem wszelkich nowości, udoskonaleniem stanów już istniejących, w celu zwiększenia wydajności produkcji, obniżenia jej kosztów. Niezbędne jest unowocześnienie i usprawnienie gospodarstw rolniczych jako warsztatu pracy rolnika. W rolnictwie innowacyjność musi uwzględniać specyficzne cechy tego sektora gospodarki, głównie biologiczny i przestrzenny charakter produkcji. Związane jest to z długimi cyklami produkcyjnymi, zależnością produkcji od jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, a także sezonowością produkcji [Kałuża, Rytel, 2010].

W literaturze ekonomicznej nie ma ustalonych jednolitych definicji dotyczących innowacji. Termin „innowacje” jest rozumiany szeroko, odnosi się do wszystkich sfer życia, poczynając od nowych rozwiązań dotyczących życia gospodarczego czy społecznego, a skończywszy na nowych prądach myślowych i kulturowych [Janasz, Koziół, 2011]. Jest nią każda myśl, zachowanie lub rzecz, która jest nowa, tzn. jakościowo różna od form do tej pory istniejących [Grudzewski, Hejduk, 2002]. Prekursorem teorii innowacji w naukach ekonomicznych był J.A. Schumpeter [1962]. Według niego innowacja oznaczała wprowadzanie do praktyki nowego rozwiązania, przy czym skupiał się on przede wszystkim na innowacjach technicznych i ich oddziaływaniu na gospodarkę. Wszelkie upowszechnianie innowacji uważał za odrębny rodzaj zmian określanych mianem imitacji. To ujęcie innowacji jest dziś traktowane jako klasyczne. Z kolei według Rogersa [1962] innowacja to idea, która jest postrzegana przez jednostkę jako nowa.

Wprowadzanie innowacji do gospodarstw rolnych jest niezwykle istotną kwestią ze względu na dostosowanie polskiego rolnictwa do wymogów Unii Europejskiej, a także możliwość osiągnięcia wyższych dochodów z gospodarstwa. Innowacyjność jest zdolnością zarządzających i zarządzanych do tworze-

nia i wdrażania nowych technik i technologii wytwarzania, kreowania struktur organizacyjnych, tworzenia związków czynników produkcji dających optymalne korzyści, stosowania racjonalnych metod i technik zarządzania oraz rozwiązywania problemów. W gospodarstwach rolniczych można ją zmierzyć takimi miernikami jak: liczbą przyjętych innowacji, ich rodzajem, poziomem nakładów na innowacje w kosztach ogólnych gospodarstwa lub też względną korzyścią jaką się osiąga przez jej wprowadzenie. Wśród czynników warunkujących proces wdrażania innowacji w gospodarstwach rolniczych wskazuje się na czynniki społeczno-ekonomiczne, czy uwarunkowania produkcyjno-ekonomiczne. Stosunek rolnika do innowacji wynika także z posiadanej przez niego wiedzy. Działalność innowacyjna w rolnictwie napotyka na wiele barier, między innymi rozdrobniona struktura agrarna, niski poziom wiedzy rolników, niewystarczająca ilość środków produkcji oraz brak jasnej sytuacji, co do przyszłości gospodarstwa [Wójcicki, 2000].

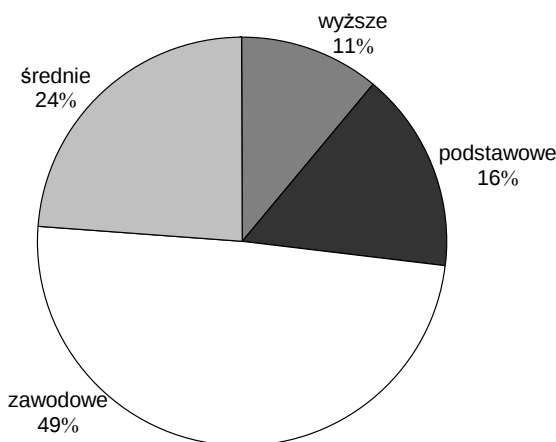
CEL I METODYKA BADAŃ

Celem artykułu była ocena wprowadzenia innowacji w gospodarstwach rolnych w województwie podkarpackim w latach 2009–2010 oraz źródeł informacji, które spowodowały ich wprowadzenie.

Materiał empiryczny stanowiły wyniki badań przeprowadzonych w 20 losowo wybranych gospodarstwach rolniczych województwa podkarpackiego. Informacje uzyskano metodą ankietową z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. Przeprowadzone badania miały na celu uzyskanie informacji na temat wprowadzonych innowacji – nowości w gospodarstwach rolnych. Za innowację uznano wszelkie zmiany dokonane w gospodarstwach rolniczych wprowadzane celowo, które miały na celu zastępowanie dotychczasowych rozwiązań innymi, nowymi dla danego gospodarstwa. Wszystkie wprowadzone innowacje przedstawiono liczbowo i w procentach w formie tabelarycznej. Przy interpretacji wyników posłużono się metodą porównawczą i opisową. Okres badawczy to lata 2009–2010.

WYNIKI BADAŃ

Przeciętna wielkość badanych gospodarstw wynosiła 4,6 ha użytków rolnych. Średni wiek rolników to 48 lat. Innowacyjność gospodarstw rolniczych zależy między innymi od wykształcenia rolników oraz ich cech osobowościowych. Wśród badanych rolników wykształcenie podstawowe posiadało 16% respondentów, zawodowe 49%, średnie 24%, natomiast wyższe 11% (rysunek 1).

Rysunek 1. Struktura wykształcenia respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Wszystkie wprowadzone przez rolników innowacje podzielono na trzy grupy (tabela 1). Pierwszą grupę stanowiły innowacje w zakresie produkcji roślinnej, drugą – w produkcji zwierzęcej, a w trzeciej ostatniej grupie znalazły się innowacje dotyczące ekonomiki i organizacji gospodarstwa.

Tabela 1. Innowacje wprowadzone w gospodarstwach rolniczych w poszczególnych działach

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba innowacji	Innowacje (%)
1	Innowacje w produkcji roślinnej	21	56,4
2	Innowacje w produkcji zwierzęcej	11	30,0
3	Innowacje w ekonomice i organizacji	5	13,6
Razem		37	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Jak pokazują przeprowadzone badania (tabela 2), najczęściej innowacji wprowadzono w zakresie produkcji roślinnej. Innowacje te obejmowały nowe gatunki i odmiany roślin oraz nawozy i środki ochrony roślin. Rolnicy pomimo trudności finansowych starają się systematycznie wymieniać materiał siewny, kupować nowe środki ochrony i nawozy, ponieważ od tego zależą ich plony. Na uwagę zasługuje fakt, że badani respondenci inwestują w zakup nowych, jak i używanych maszyn i urządzeń do produkcji roślinnej. Rolnicy pomimo trudności ekonomicznych starają się systematycznie modernizować posiadany park maszynowy.

Tabela 2. Struktura i liczba innowacji wprowadzonych w gospodarstwach rolniczych

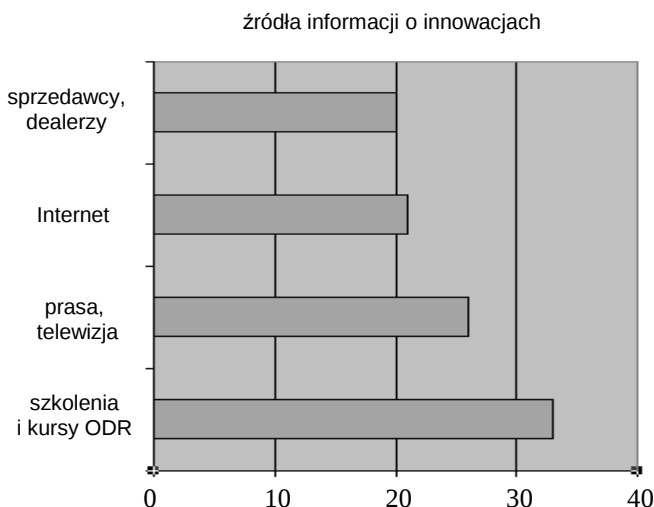
Wyszczególnienie	Liczba innowacji	Innowacje (%)
Innowacje w zakresie produkcji roślinnej:		
nowe kompleksowe technologie	4	19,0
nowe nawozy i środki ochrony roślin	6	29,0
nowe maszyny i urządzenia do produkcji roślinnej	11	52,0
Razem:	21	100
Innowacje w zakresie produkcji zwierzęcej:		
nowe maszyny i urządzenia do produkcji zwierzęcej	1	10,0
zwiększenie pogłowia zwierząt	2	18,0
nowe pasze treściwe i dodatki mineralne	5	45,0
modernizacja pomieszczeń inwentarskich	3	27,0
Razem:	11	100
Innowacje w zakresie ekonomiki i organizacji:		
zwiększenie powierzchni gospodarstwa	4	80
zmiana struktury zasiewów	1	20
Razem:	5	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W zakresie produkcji zwierzęcej najczęściej wprowadzanymi innowacjami był zakup nowych pasz i dodatków mineralnych, modernizacja pomieszczeń inwentarskich, a także zwiększenie pogłowia zwierząt. Powiększenie stada odbywa się powoli często z własnej reprodukcji, ponieważ rolnicy nie mają wystarczających środków finansowych na zakup tyłu sztuk hodowlanych, ile chcieliby mieć docelowo. Rolnicy przekonali się, że na efekty hodowlane ma przede wszystkim wpływ odpowiednie żywienie i higiena pomieszczeń. Bardzo często dokonują zakupu pasz treściwych, a także dodatków mineralnych oraz środków higienicznych, oraz są zainteresowani wszelkimi nowościami w tej dziedzinie.

Innowacje w zakresie ekonomiki i organizacji gospodarstw dotyczyły przede wszystkim zwiększenia powierzchni gospodarstw oraz zmian w strukturze zasiewów. Zmiany te spowodowane były możliwością skorzystania z dopłat unijnych, co stanowi ogromną pomoc finansową dla badanych gospodarstw rolniczych.

Przy wprowadzaniu innowacji do badanych podmiotów ważną rolę odgrywały źródła informacji o innowacjach. Jak podaje Lewczuk i Jabłonka [2011] oraz Pawlewicz [2006] najwięcej informacji na temat innowacji w rolnictwie pochodziło od doradców z ODR. Potwierdzają to również przeprowadzone badania, z których wynika, że większość informacji o wprowadzanych innowacjach pochodziła ze szkoleń i kursów organizowanych przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale (rysunek 2).

Rysunek 2. Źródła informacji o innowacjach

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Spora część badanych rolników wymieniała jako źródła informacji o innowacjach, środki masowego przekazu (prasa, telewizja, radio), kolejno Internet oraz informacje od sprzedawców i dealerów. Z usług Ośrodka Doradztwa Rolniczego korzystało blisko 75% badanych respondentów. Z kolei jako źródła finansowania innowacji respondenci najczęściej wymieniali środki własne rolników (42%), następnie pomoc unijną (37%) oraz kredyty (21%).

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Innowacje są niezbędnym czynnikiem wpływającym na rozwój gospodarstw rolniczych oraz dostosowanie ich do coraz to większych wymagań konsumentów. Wprowadzanie innowacji do gospodarstw rolniczych przyczynia się do zwiększenia ich konkurencyjności. Konkurencyjność warunkowana innowacyjnością i bezustannym postępem technicznym, technologicznym czy biologicznym jest wymogiem współczesnego rynku oraz wyzwaniem dla wszystkich działów i sektorów gospodarki, w tym również dla rolnictwa. Konieczna jest również poprawa efektywności gospodarowania w rolnictwie, która możliwa jest dzięki innowacjom. Wprowadzanie innowacji przez gospodarstwa rolnicze w województwie podkarpackim, powodowane jest chęcią uzyskania wyższych dochodów, a także koniecznością dostosowania gospodarstw rolnych do wymogów gospodarki rynkowej. W strukturze wprowadzanych innowacji 56,4% dotyczyło innowacji w zakresie produkcji roślinnej, 30% w produkcji zwierzęcej

oraz 13,6% innowacje w zakresie ekonomiki i organizacji gospodarstw. Udział kanałów informacji, które zadecydowały o wprowadzeniu innowacji w poszczególnych działach i w gospodarstwie jako całości był zróżnicowany. Największą rolę odegrały kursy i szkolenia organizowane przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

LITERATURA

- Grudzewski W.M., Hejduk I., 2002, *Wspieranie innowacyjności przedsiębiorstw*, „Organizacja i Kierowanie” nr 3 (101), s. 3–5.
- Janasz W., Kozioł K., 2011, *Innowacje w organizacji*, PWE, Warszawa.
- Kałuża H., Rytel M., 2010, *Innowacyjność w świetle studium przypadku gospodarstw rolniczych z gminy Mokobody*, Roczniki Naukowe Seria, t. XII, z. 5, s. 68–69.
- Lewczuk B., Jabłonka R., 2011, *Innowacyjność jako czynnik konkurencyjności gospodarstw rolniczych*, Roczniki Naukowe Seria, t. XIII, z. 2, s. 275–276.
- Pawlewicz A., 2006, *Rola doradztwa i innych źródeł wiedzy w modernizacji gospodarstw rozwojowych*, Zesz. Prob. Post. Nauk. Rol., nr 514, s. 3-5-307.
- Rogers E.M., 1962, *Difusion of Innovations*, New York.
- Schumpeter J.A., 1960, *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa, s. 104.
- Wójcicki Z., 2000, *Problemy modernizacji gospodarstw rolniczych*, Probl. Inż. Rol., nr 3, s. 25–27.

Streszczenie

Wprowadzanie innowacji do gospodarstw rolniczych jest koniecznością wynikającą z potrzeby dostosowania gospodarstw do wymogów współczesnego rynku. Innowacje w rolnictwie są konieczne i niezbędne dla unowocześnienia i usprawnienia działalności tych podmiotów. W artykule przedstawiono innowacje wprowadzane przez gospodarstwa rolnicze z województwa podkarpackiego.

Innovations in Agricultural in Podkarpackie

Summary

Innovation of farms is necessity resulting from needs of adjustments of farms to requirements of modern market. Innovations in agriculture are necessary and essential for modernization and proper work of those units. The article presents innovations introduced by farmsteads in Podkarpackie Voivodeship.